

Násilí na ženách

Domácí násilí

3. hodina, 1. 10. 2018

Domácí násilí

Celá řada teorií domácího násilí - **příčiny:**

- individuální faktory (specifický rys osobnosti)
- sociálně - psychologické faktory (zážitek násilí v dětství)
- sociálně - kulturní faktory - nerovnoprávnost, normy v rodině
- feministické teorie, ...

Pojem domácí násilí

- různé definice

Anglická literatura:

- domácím násilím myšleno obvykle násilí mezi partnery – současnými nebo minulými, v sezdaném či nesezdaném soužití (Voňková, Spoustová, 2008).

Intimní násilí

„Násilí mezi partnery je též někdy označováno jako intimní násilí (intimate violence) nebo partnerské zneužívání (partner abuse).“

(Voňková, Spoustová, 2008, s. 15)

České definice domácího násilí

- „fyzické, psychické anebo sexuální týrání mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti.“ (Střílková, Fryšták, 2009, s. 9)

Domácí násilí v širším pojetí

Marvánová-Vargová a další zase vnímají domácí násilí jako širší pojem, který je možné rozlišovat na **partnerské** a **mezigenerační** násilí. Mezigenerační násilí pak směřuje od rodičů k dětem a naopak, partnerské násilí pak znamená násilné chování v intimních vztazích (Marvánová-Vargová et al., 2008).

Domácí násilí - shrnutí

- násilí,
- mezi partnery,
- tzv. za zavřenými dveřmi (ve společně obývané domácnosti),
- opakované,
- dlouhotrvající,
- má stupňující se tendenci,
- mezi pachatelem/pachatelkou a obětí je jasné rozdělení rolí a nerovnováha moci, z čehož poté vyplývá strach oběti a jednostrannost násilí (vždy je jasné, kdo je pachatel/ka a kdo oběť a tyto role se nemění).

Spirála násilí

U fenoménu domácího násilí hovoříme také o tzv. spirále domácího násilí. To znamená, že fáze násilí jsou doprovázeny fázemi klidu a usmiřování, s postupným rozvojem agrese se nicméně období klidu zkracují na úkor fází eskalujícího násilí (Střílková, Fryšták, 2009).

Sedí definice vždy?

- „zavřené dveře“ vs stalking,
- stupňující se vs brutální již v počátcích,
- mezi partnery a manželi vs obětí mohou být sourozenci, děti, senioři, lidé se znevýhodněním apod.

Co platí ale u domácího násilí vždy, je **nerovnováha moci** mezi pachatelem či pachatelkou a obětí.

Příčiny násilného jednání

- Různé příčiny a situační faktory:
- okolní společnost (např. úroveň respektu k ženám),
- výchova (zanedbávání a týrání v dětství, kriminální prostředí v dospívání, ale také absence podpory chlapců k dospělosti),
- současná ekonomická situace (chudoba, nezaměstnanost),
- různé nemoci (psychické – např. neléčená deprese, ale i fyzické),
- úroveň stresu,
- nezvládání emocí a frustrace,
- slabá komunikace v partnerských vztazích či nadužívání alkoholu a drog

Tyto okolnosti mohou částečně vysvětlit, ale nikoliv omluvit agresivní chování.

Domácí násilí ve feministických teoriích

genderově podmíněné

jde o násilí, které je důsledkem nerovnováhy moci mezi muži a ženami ve společnosti, a tak se v patriarchálních společnostech děje převážně ženám.

„Toto týrání není o manželských konfliktech nebo o zvládnutí hněvu, ale o uplatnění moci.“ (Voňková, Spoustová, 2008, s. 46)

Proto většina literatury o domácím násilí, vycházející z feministických pozic (ale i většina literatury o domácím násilí obecně) hovoří o situaci žen, obětí domácího násilí.

Z domácího násilí se stal veřejný problém zásluhou **žensko-právních organizací**, které viděly původ tohoto násilí právě v nerovném postavení žen a mužů ve společnosti, kdy domácí násilí bylo a zůstává důsledkem těchto nerovností a projevem moci mužů nad ženami.

Domácí násilí v kriminologických teoriích

- tyto teorie hovoří o obětech, jimiž může být žena, muž, dítě, senior či kdokoliv jiný
- definice Metropolitní policie týkající se intimního (partnerského) násilí: jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního mezi dospělými osobami, které jsou, nebo někdy v minulosti byly intimními partnery nebo členy rodiny, a to bez ohledu na pohlaví (in Voňková, Spoustová, 2008)

Problematicnost pojmu domácí násilí

Např. Střílková a Fryšták (2009) upozorňují na to, že je pojem domácí násilí zatížen značnou stereotypizací: „Automaticky se spojuje s mužem násilníkem a ženou obětí. Tento přístup nejenže působí diskriminačně vůči mužům jako obětem, ale zcela vylučuje děti, sourozence či prarodiče, ať už jako oběti nebo násilné osoby, ačkoli i tito spadají do fenoménu domácího násilí.“ (Střílková, Fryšták, 2009, s. 13)

Druhy domácího násilí

- psychické
- fyzické
- sexuální
- ekonomické
- kombinace

Obět' násilí

- policie mluví o ohrožených osobách
- osoby, které jsou ohroženy nebezpečným útokem proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvlášt' závažným útokem proti lidské důstojnosti, ze strany násilné osoby (Střílková, Fryšták, 2009)
- Oběti můžeme dělit podle chování, věku, pohlaví, vzájemného vztahu či životního stylu (Střílková, Fryšták, 2009).
- Oběti dělíme také podle reakce na trestný čin či podle interakce obět' – pachatel/ka
- Neexistuje typická obět' domácího násilí, obětí domácího násilí se může stát kdokoliv

Oběť a český jazyk

- oběť versus přeživší (survivor)
- citlivost k lidem vystaveným násilím, zplnomocňování
- člověk se zkušeností s domácím násilím? Který zažil domácí násilí?

Viktimizace

- “proces poškozování a způsobování újmy, v důsledku kterého se z potencionální oběti stává skutečná oběť trestného činu. Počátkem je vlastní útok na oběť, kterým však viktimizace zpravidla nekončí.“
(Střílková, Fryšták, 2009).
- proces, kdy se člověk stává obětí násilí
- různé fáze viktimizace, jejichž znalost je důležitá pro efektivní pomoc oběti násilí a přístup k ní:

- **primární fáze viktimizace** – samotná újma způsobená pachatelem či pachatelkou násilí oběti, je bezprostředním následkem násilí,
- **sekundární fáze viktimizace** – další poškozování oběti trestného činu reakcemi institucí či bezprostředního okolí, zahrnuje v sobě nedostatek porozumění k utrpení oběti a zanechává oběť v pocitu izolace, odcizení, nejistoty a ztráty víry v pomoc společnosti, tyto pocity prodlužují trauma oběti a zintenzivňují důsledky a dopady domácího násilí, příčinou jsou přetrvávající stereotypy, mýty a nedostatek informací,
- **terciální fáze viktimizace** – dlouhodobý stav, oběť se není schopna vyrovnat s prožitou událostí (Střílková, Fryšták, 2009).

Rizikové faktory

- **období dětství**, pokud dítě bylo objektem či svědkem týrání, například jedním z rodičů (Voňková, Spoustová, 2008).
- Cook (1997) uvádí také další rizikové faktory:
- **věk** – čím je člověk mladší, tím vyšší je šance, že zažije domácí násilí; nejvyšší riziko je dle Cooka (1997) u lidí mladších 30 let (u mužů je tomu naopak)
- **náboženství** – pokud jsou partner a partnerka různého vyznání, je větší pravděpodobnost, že se domácí násilí objeví (Cook, 1997),

- **zaměstnanost** – pokud je partner/ka nezaměstnaný/á, nebo zaměstnaný/á na částečný úvazek, je třikrát větší pravděpodobnost, že zažije násilí než u osoby, která je zaměstnaná na celý úvazek (Cook, 1997),
- **příjem** – pokud je rodinný příjem pod hranicí chudoby, je riziko, že vypukne domácí násilí o 500 % vyšší než u rodin s vyššími příjmy, nicméně domácí násilí se vyskytuje ve všech typech domácností (Cook, 1997).

Zdroje v ČR i v zahraničí tradičně uvádějí, že více než 90 % obětí domácího násilí jsou ženy. (ČSÚ, 2015).

Další skupiny obětí

- děti,
- muži,
- senioři,
- gayové a lesby (stále opomíjené skupiny obětí)

Pro oběti domácího násilí je typické **horší psychické a fyzické zdraví**.
Co se vztahu oběti k pachateli týče, je u domácího násilí charakteristické stabilní rozdělení rolí obětí – pachatel/ka, závislost oběti na pachateli či pachatelce a zároveň strach z něj/ní.

Pachatelé a pachatelky násilí

- policie - násilná osoba
- tj. osoba, „která ohrožuje ohroženou osobu na životě, zdraví anebo svobodě nebo lidské důstojnosti, žije s ohroženou osobou ve společném obydlí, je či byla spolu s ohroženou osobou v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a lze důvodně
- předpokládat, že se tato osoba bude dopouštět i nadále nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Touto osobou může být samozřejmě jak muž, tak i žena.“ (Střílková, Fryšták, 2009)
- Tuto osobu má policie možnost ze společného obydlí vykázat, aby tak chránila osobu ohroženou.

Různé typologie pachatelů domácího násilí, násilníků
např. **podle zdroje agrese** (osobní založení) nebo **podle psychologického profilu** (např. domácí násilníci - dvojí tvář, jiný na veřejnosti, jiný doma)

Domácí násilníci jsou násilničtí obvykle pouze ke svému partnerovi a pocházejí z různých sociálních prostředí a jsou různého vzdělání. Vyznačují se extrémní žárlivostí a majetnickostí, kontrolováním partnerky či pokusy partnerku izolovat od rodiny a přátel .

„Údaje z různých zemí ukazují, že **v 90 – 95 % jsou pachateli fyzického násilí muži**, i když se zdá, že procento žen, fyzicky násilných k mužům, možná narůstá“ (Gjuričová, Kubička, 2009: 246).

Zákony

Trestní zákoník - Týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)

Týrání

- týká se osob blízkých a jiných žijících ve společném obydlí
- zlé nakládání s osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pocítuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám, k žebrotě nebo činností, které týranou osobu neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují apod.)

Ukotvení v zákoně a změny platné od roku 2007 - Zákon na ochranu před domácím násilím

č. 135, zákon ze dne 14. března 2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (<http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>)

- změna zákona o Policii ČR - oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj

- vykázaní na 10 dní.

Soud může prodloužit.

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018, Úřad vlády ČR

<https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili.pdf>

Práce s původci a původkyněmi násilí v ČR

V ČR vzniklo několik programů, které se původcům násilí věnují dlouhodoběji.

Individuální, skupinovou nebo párovou terapii osob, které obtížně zvládají svou agresivitu ve vztazích, nabízí např.:

SOS Centrum Diakonie ČCE, poradna Viola Centrum sociálních služeb Praha, Liga otevřených mužů v Praze, Nomia v Hradci Králové, Spondea a Persefona v Brně, služba Kerit Slezské diakonie v Havířově.

Systematická a dlouhodobá práce s původci násilí by navíc měla zahrnout nejen terciární prevenci, tj. práci s pachateli domácího násilí, ale také opatření v rámci primární a sekundární prevence násilí.

Mýty o domácím násilí

- Domácí násilí se týká jen problémových rodin
- Jde pouze o tzv. italské manželství, ti dva se jen hádají
- Je to soukromá záležitost
- Příčinou jsou alkohol či drogy
- Žena provokovala či si násilí zaslouží
- Ženám se násilí líbí, jinak by násilníka přece opustily
- Ženy si vymýšlí, aby získaly byt anebo výhody při rozvodu
- Ženy si samy vybírají partnery, kteří je týrají
- Muži týrají ženy, protože sami v dětství zažili násilí
- Muži týrají ženy proto, že nedokážou vyjádřit své city jiným způsobem (x násilné jednání je výběrové)

Výzkumy

Červenec 2006 - 2. sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí v ČR (pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a.s.), zrealizovala agentura STEM.

- informovanost o problému domácího násilí se viditelně zlepšila. V současné době téměř všichni lidé starší 15ti let (97 %) vědí nebo alespoň tuší, co si pod tímto pojmem představit. Ovšem stále špatná zůstává poučenost o tom, jak na domácí násilí reagovat (dostatek informací má v současné době 19 % veřejnosti).
- zvýšil se podíl lidí, kteří domácí násilí považují za naléhavý problém, k němuž nemůže zůstat okolí (příbuzní, sousedé, lékař, policie) a zejména stát, lhostejné („je to problém, s nímž by měl stát něco dělat“ 84 %).
- Pozitivní změnou je rovněž oslabení jednoho ze základních mýtů o tom, že napohled slušní lidé se společenským chováním, se domácího násilí nedopouštějí (51 %).

- některé rozpory a mýty v názorech na výskyt domácího násilí, přetrvávají dodnes. Většina veřejnosti na jedné straně připouští, že domácí násilí je obecný jev, který se týká všech vrstev společnosti (81 %), na druhé straně téměř každý druhý člověk podléhá mýtu, že k domácímu násilí dochází především v materiálně slabých rodinách (48 %). Stejně vnitřně nekonzistentní jsou i představy o tom, kdo jsou oběti domácího násilí. I tady stojí proti sobě stále stejně časté přesvědčení o tom, že obětí se může stát každý člověk (77 %) a mýtus o typické oběti jako slabé a bojácné ženě „put’ce“, která si nechá vše líbit (68 %).

- nějakou osobní zkušenost s násilím ve vlastním partnerském vztahu má zhruba 14 % populace starší 15ti let. Je třeba upozornit, že tyto údaje vycházejí z odpovědí lidí ochotných o svých osobních zkušenostech vypovídat a lze předpokládat, že skutečná míra domácího násilí mezi partnery je u nás s velkou pravděpodobností vyšší.

- ve velké části domácností, v nichž dochází k násilí mezi partnery, vyrůstají děti (80 %), které se často stávají přímými svědky tohoto násilí (v 57 % rodin s dětmi).
- dvě pětiny obětí partnerského násilí (45 %) a třetina agresorů měla středoškolské nebo dokonce vysokoškolské vzdělání. V 70 % případů se násilí mezi partnery odehrávalo v domácnostech průměrně až nadprůměrně materiálně zajištěných.
- příznivý ohlas vyvolávají opatření učiněná v posledních letech - za užitečné řešení na ochranu před domácím násilím považují zavedení institutu vykázání násilníka z bytu a zřízení intervenčních center zhruba čtyři pětiny občanů